23/11/2020

Μητροπολίτης Ναυπάκτου: Επτά ξηροί καρποί της εποχής του κορωνοιού

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Του Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου

Ὁ κορωνοϊός μᾶς ταπείνωσε ὅλους μας, ἀποδιοργάνωσε τήν κοινωνία μας, μᾶς ἔβγαλε μέσα ἀπό τήν ἀνήσυχη «εὐδαιμονία» μας, τήν αὐτάρκειά μας, τόν ἀκτιβισμό μας καί τό ἐπίχρισμα τῆς πίστεώς μας. Ταυτόχρονα ταπείνωσε τήν ἀλαζονεία μερικῶν ἐπιστημόνων καί πολιτικῶν.

Ὁ καθένας ἀπό μᾶς, κλεισμένος μέσα στό ἰδιότυπο κελλί του, σκέφτεται, «φιλοσοφεῖ», προσεύχεται, γεμίζει δημιουργικά τόν χρόνο του καί προγραμματίζει. Ἄλλοι ἀσφυκτιοῦν στούς μικρούς χώρους τῆς διαμονῆς τους, ἀναλογιζόμενοι τά «πρό» καί τά «μετά» τοῦ κορωνοϊοῦ.

Μέσα σέ αὐτήν τήν προοπτική, «συγκακουχούμενος τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ», κάνω μερικές σκέψεις, πού θά μποροῦσα νά πῶ ὅτι εἶναι «ξηροί καρποί» τῆς ἐποχῆς τοῦ κορωνοϊοῦ, πού προσφέρονται μέ ἀγάπη στούς ἀδελφούς μου πού δοκιμάζονται ποικιλοτρόπως.

1. Οἰκονομία καί ὑγεία

Ἡ ὑπεύθυνη Πολιτεία, μέσα σέ ἀντίξοες συνθῆκες, προσπαθεῖ νά ἐξισορροπῆ μεταξύ οἰκονομίας καί σωματικῆς ὑγείας. Μιά κοινωνία πού βασίζεται στήν οἰκονομία καί τήν σωματική ὑγεία εἶναι δύσκολο νά ἰσορροπήση.

Ἄν ἀφήση ἐλεύθερη τήν μετακίνηση τῶν πολιτῶν γιά νά κινηθῆ ἡ οἰκονομία, θά πιεστῆ ἀφόρητα τό Ἐθνικό Σύστημα Ὑγείας καί θά κινδυνεύση ἡ ζωή τῶν πολιτῶν. Ἄν ἐνδιαφερθῆ γιά τήν σωματική ὑγεία τῶν πολιτῶν καί γιά τό ἐθνικό Σύστημα Ὑγείας, τότε θά καταστραφῆ ἡ οἰκονομία.

Ἔτσι, μέ τήν συνδρομή τῶν «εἰδικῶν», προσπαθεῖ νά ποδηγετήση τήν κοινωνία, ἡ ὁποία ὅμως ἔμαθε νά ἐργάζεται, νά διασκεδάζη μεταμεσονύκτιες ὧρες, νά κινῆται ἔξω ἀπό τήν οἰκία καί τήν οἰκογένεια, νά βγαίνη ἔξω ἀπό τήν «οἰκία τοῦ πατρός» της, κατά τήν σχετική εὐαγγελική περικοπή.

Εἶναι ὄντως δύσκολο αὐτό τό ἔργο τῆς ἐξισορροπήσεως μεταξύ ὑπαρκτῶν δεδομένων καί χρειάζεται πολλή γνώση, ψυχραιμία καί μεγάλη κατανόηση ἀπό ὅλους μας.

2. Πόλεμος καί εἰρήνη

Εἶναι γνωστό τό μυθιστότημα τοῦ Λέοντος Τολστόϊ «πό-λεμος καί εἰρήνη», πού περιγράφει τήν συνύπαρξη μεταξύ αὐτῶν τῶν δύο καταστάσεων καί τήν ἀλληλο-διαδοχή τους. Ὁ Λέων Τολ-στόϊ, περιγράφοντας τίς κατα-στάσεις τοῦ πολέμου καί τῆς εἰρήνης, θέτει καίρια ἐρω-τήματα, ὅπως τί εἶναι ὁ πόλεμος καί ἡ εἰρήνη, ποιό εἶναι τό ἀντικείμενο τῆς ἱστορίας, ποιός εἶναι ὁ ἰδιαίτερος χαρα-κτήρας κάθε ἱστορικῆς ἐποχῆς, γιατί πολεμᾶ ὁ ἄνθρωπος καί πολλά ἄλλα.

Ὁ Λέων Τολστόϊ φιλοσοσοφεῖ λογοτεχνικά καί γράφει μέ λογοτεχνικό καί φιλοσοφικό τρόπο, περιγρά-φοντας μεγάλα ἱστο-ρικά μεγέθη, ὅπως τήν Γαλλία τοῦ Ναπολέοντα καί τήν Ρωσία τῶν Τσάρων, κατά τόν καιρό τῶν πολέμων καί τῆς εἰρήνης. Πάντως, φαίνεται ὅτι ὁ πόλεμος συμπορεύεται μέ τήν εἰρήνη, καί ἡ εἰρήνη μπορεῖ νά βιωθῆ μέσα στόν πόλεμο. Ἡ εἰρήνη εἶναι τό ἱλαρό προσωπεῖο τοῦ πολέμου καί ὁ πόλεμος εἶναι τό τραγικό «πρόσωπο» τῆς εἰρήνης!

Τέτοια θέματα ἔχουν θιγῆ ἀπό τήν ἀρχαία προσω-κρατική φιλοσοφία, συγκεκριμένα ἀπό τόν Ἡράκλειτο, ὁ ὁποῖος ὁμίλησε γιά τήν ἀντιθετική ὄψη τοῦ ἴδιου πράγματος, ἀλλά καί τήν συνολική ἑνότητα, παρά τήν φαινομενική πολλαπλότητα, ἔκανε λόγο γιά τήν ἀλλη-λεξάρτηση τῶν ἀντιθέτων, ὅτι «ἡ ἀρρώστια κάνει τήν ὑγεία», ἀφοῦ ἡ ἀρρώστια μᾶς κάνει νά βλέπουμε τήν ὑγεία

«σάν κάτι τό εὐχάριστο καί ἀγαθό», καθώς, ἐπίσης, καί τήν ἀλλη-λοδιαδοχή τῶν πραγμάτων. Μίλησε γιά τό «γίγνεσθαι» καί γιά τόν πόλεμο ὡς «πατέρα καί βασιλιά πάντων», ἀλλά καί γιά τόν Λόγο πού εἶναι ὁ συμπαντικός νόμος, ἡ ὑπέρτατη ἀρχή πού ρυθμίζει τό γίγνεσθαι τοῦ κόσμου.

Ἔτσι, ὁ πόλεμος δέν εἶναι τό ἀντίθετο τῆς εἰρήνης καί ἡ εἰρήνη δέν εἶναι τό ἀντίθετο τοῦ πολέμου, ἀλλά συνυπάρχουν καί τά δύο μαζί, ὁπότε «ὁ ξυνός λόγος» πού συνέχει τά πάντα ἀποκαλύπτει τήν «ὁμολογία», δηλαδή τήν βαθειά «συμφωνία μέ τήν φρόνηση τοῦ ἀνθρώπου καί τήν ἔλλογη τάξη στό σύμπαν».

Αὐτόν τόν καιρό μέ τήν πανδημία τοῦ κορωνοϊοῦ σκεπτόμουν ὅλα αὐτά, γιατί βλέπουμε αὐτόν τόν μεγάλο ὑγειονομικό πόλεμο πρωτίστως στά Νοσοκομεῖα, ὅπου περισσεύει ὁ ἀνθρώπινος πόνος, καί ὅλο τό προσωπικό τῶν Νοσοκομείων πολεμᾶ αὐτόν τόν ἀόρατο ἐχθρό, πού δέν γνωρίζει σύνορα, ὑφαλοκρηπίδες, ἐναέριους χώρους, καί ὁ ὁποῖος δέν διαχέεται μόνο στόν ἀέρα, ἀλλά κυρίως καταστρέφει τά κύτταρα τῶν ἀσθενῶν, σάν ἕνας ἀεροπειρατής, ἀκόμη καί τά ὄργανά τους. Αὐτό πού παρατηρεῖται στά πεδία τῶν μαχῶν, μέ μάχες, θανάτους, ἀσθέ-νειες, πεῖνες, τώρα συμβαίνει ἰδιαίτερα μέσα στά Νοσοκομεῖα, ὁπότε στρατηγοί καί στρατιῶτες εἶναι ὅλο τό προσωπικό τῶν Νοσοκομείων, πού παλεύουν μαζί μέ τούς ἀσθενεῖς ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ ἀόρατου ἐχθροῦ.

Αὐτός ὁ πόλεμος ἐξελίσσεται καί μέσα στά σπίτια ἀπό τούς ἐγκλεισμούς καί τούς περιορισμούς σέ στενούς χώρους διαμονῆς, ἀλλά καί στήν κοινωνία ἀπό τό κλείσιμο τῶν καταστημάτων καί τήν ἀνεργία.

Ὅμως, κατά τόν νόμο τῆς «ἀλληλεξάρτησης τῶν ἀντιθέ-των» μπορεῖ νά ἐπικρατήση καί εἰρήνη, ὅταν κανείς διαθέτη μιά ἐσωτερική, ψυχική καί πνευματική ἰσορροπία, ἡ ὁποία ἐκφρά-ζεται ὡς πίστη στόν Θεό, προσευχή, ἀγάπη, αὐτοθυσία, ἐλπίδα, ὡριμότητα καί πληρότητα.

Μέσα στόν πόλεμο αὐτό μπορεῖ κανείς νά αἰσθανθῆ ἐσω-τερική εἰρήνη, ἀλλά καί μέσα στήν ἐξωτερική εἰρήνη μπορεῖ νά βιώνη ἔντονα τόν ἐσωτερικό πόλεμο.

3. Δύο ἀκραῖες καταστάσεις

Κάθε δυσκολία καί κάθε πειρασμός ἀναδεικνύει τό πρόβλημα πού ὑπάρχει μέσα μας. Ἔτσι καί στήν περίπτωση τῆς σύγχρονης πανδημίας, φανερώθηκαν οἱ ἀδυναμίες τῆς κοινωνίας μας καί τῶν ἀνθρώπων πού ζοῦν σέ αὐτήν, πού σημαίνει ὅτι φάνηκαν δύο ἀκραῖες καταστάσεις.

Ἄλλοι ἰσχυρίζονται ὅτι μόνον ἡ ἰατρική ἐπιστήμη θά μᾶς βοηθήση νά ἀντιμετωπίσουμε τό πρόβλημα. Φυσικά, εἶναι μεγάλο ἀγαθό ἡ ἰατρική ἐπιστήμη,

προσφέρει πολλά, κανείς δέν μπορεῖ νά τό ἀμφισβητήση αὐτό. Ἀλλά δέν εἶναι ἡ μόνη. Ἡ ἰατρική ἐπιστήμη παλεύει μέ τόν θάνατον, ἀλλά τελικά δέν μπορεῖ νά τόν νικήση, ἀλλά τελικά θά νικηθῆ ἀπό αὐτόν.

Δυστυχῶς, σήμερα πολλοί βλέπουν τήν ἰατρική ἐπιστήμη μέσα ἀπό τρεῖς ἀρχές τοῦ διαφωτισμοῦ. Ἡ μία εἶναι ὅτι «ἡ βιολογική ζωή εἶναι τό ὕψιστο ἀγαθό». Ὅμως ὑπάρχουν καί ἄλλα ἀγαθά, ὅπως ὁ ἀλτρουϊσμός, τό νά θυσιάζη κανείς τήν ζωή του. Ἡ ἄλλη εἶναι «ἡ θεώρηση τοῦ ἀνθρώπου ὡς μιᾶς ζωντανῆς μηχανῆς». Καί ἡ τρίτη εἶναι «ἡ θεοποίηση τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης».

Ὅμως, ἡ ὑπαρξιακή φιλοσοφία ἔχει δείξει ὅτι πέρα ἀπό αὐτά πού φαίνονται, ὑπάρχουν καί ἐκεῖνα πού δέν φαίνονται.

Οἱ ἄνθρωποι τῆς κατηγορίας αὐτῆς διαλαλοῦν σέ ὅλους τούς τόνους ὅτι «πρέπει νά κάνουμε ὅ,τι ποῦν οἱ εἰδικοί», καί ἐννοοῦν τούς λοιμοξιολόγους, τούς ἐπιδημιολόγους. Φυσικά, τούς τιμᾶμε ὅλους αὐτούς, καί μάλιστα στήν παροῦσα πανδημία εἶναι πολύτιμοι καί ἡ γνώμη τους πρέπει νά εἰσακούεται. Ὅμως ὑπάρχουν καί ἄλλοι εἰδικοί, ὅπως οἱ ψυχολόγοι, οἱ κοινωνιολόγοι, οἱ πάσης εἰδικότητας ἐπιστήμονες, οἱ θεολόγοι, οἱ Κληρικοί. Ἐννοῶ ὅτι δέν πρέπει νά βλέπουμε τήν πανδημία μόνον μέσα ἀπό αὐτούς πού ἀσχολοῦνται μέ τήν ὑγεία τοῦ σώματος, ἀλλά καί αὐτούς πού ἀσχολοῦνται μέ τήν ψυχική ὑγεία τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἁπλῶς μιά «ἔμψυχη μηχανή».

Ἄλλοι λένε ὅτι θά βοηθήση μόνον ὁ Θεός. Φυσικά, ὁ Θεός ἐπεμβαίνει στήν ζωή μας καί κάνει θαύματα σέ αὐτούς πού πιστεύουν πραγματικά καί ὄχι σέ αὐτούς πού πιστεύουν μαγικά! Ἀλλά ὁ Θεός ἐνεργεῖ καί μέσα ἀπό τούς ἰατρούς ἐπιστήμονας, καί ὅταν αὐτοί ἀδυνατοῦν νά βοηθήσουν, τότε βοηθᾶ αὐτούς πού πιστεύουν, ἐνεργεῖ μέσα ἀπό τά φάρμακα, τίς τροφές, ἀφοῦ παντοῦ ὑπάρχουν «οἱ λόγοι τῶν ὄντων». Ὁ Θεός δέν ἀρνεῖται τήν ἀνθρώπινη προαίρεση – ἐπιλογή.

Χρειάζεται συνεργασία μεταξύ πίστεως καί ἐπιστήμης. Αὐτό λέγεται συνέργεια. Δέν εἶναι δυνατόν, ἐν ὀνόματι τῆς πίστεως νά ἀρνούμαστε τήν ἐπιστήμη, οὔτε ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης νά ἀρνούμαστε τήν πίστη. Δέν πρέπει μέ κανέναν λόγο νά ἐπιστρέψουμε στόν Μεσαίωνα, κατά τόν ὁποῖον συγκρούσθηκε ἡ δυτική σχολαστική θεολογία μέ τήν τότε ἀναδυόμενη στήν Δύση ἐπιστήμη.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός κάνει διάκριση. Ἄλλο εἶναι «τά ἐφ’ ἡμῖν», αὐτά πού ἐξαρτῶνται ἀπό ἐμᾶς, καί ἄλλο εἶναι «τά οὐκ ἐφ’ ἡμῖν», τά ὁποῖα δέν ἐξαρτῶνται ἀπό ἐμᾶς, ἀλλά ἀπό τόν Θεό. Καί οἱ ἅγιοι χρησιμοποιοῦν τήν ἰατρική ἐπιστήμη καί μετά ἀφήνουν τόν ἑαυτό τους στόν Θεό.

Θεωρῶ ὅτι εἶναι πολύ ἐπικίνδυνοι ὅσοι διακρίνονται ἀπό τήν «μονοδιάστατη»

ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Γι’ αὐτό, αἴτημα τῶν ἡμερῶν μας εἶναι ὅτι χρειαζόμαστε ἰσορροπημένους ἀνθρώπους, πού θά κινοῦνται μεταξύ τῶν δύο ἄκρων.

4. Ὁ τρόπος τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ κορωνοϊοῦ

Συνέχεια τῶν προηγουμένων εἶναι ὅτι οἱ ἄνθρωποι συμπεριφέρονται ἀνάλογα μέ τήν παιδεία τους καί τήν ἀνατροφή τους. Ὅλα τά θέματα εἶναι καρποί παιδείας, ἀκόμη καί θεολογικῆς καί ἐκκλησιαστικῆς παιδείας. Αὐτό ἰσχύει καί στόν τρόπο ἀντιμετωπίσεως τοῦ κορωνοϊοῦ.

Ἄλλοι διακρίνονται ἀπό τόν φόβο τοῦ θανάτου. Εἶναι φοβερό αἴσθημα νά βλέπη κανείς τόν θάνατο νά ἔρχεται. Καταρρέουν τά πάντα, ὄνειρα, ἐπιδιώξεις, ἐπιτεύγματα. Ὁ ἄνθρωπος γίνεται τό πιό ἀνίσχυρο ὄν. Ἐμφανίζεται κάτι πού προηγουμένως δέν εἶχε καθόλου σκεφθῆ. Ὅλη ἡ σύγχρονη παιδεία προϋποθέτει ὅτι θά κάνη τούς ἀνθρώπους ἀθάνατους ἐπί τῆς γῆς. Τρέμει μπροστά στόν θάνατο, ἄν καί ὁ Πλάτων θεωροῦσε τήν φιλοσοφία ὡς «μελέτη θανάτου». Αὐτοί οἱ ἄνθρωποι πού δέν βλέπουν τήν ζωή πέρα ἀπό τόν θάνατο περιπίπτουν στήν κατάθλιψη. Ἀντίθετα, ὁ Χριστιανός πού πιστεύει, θεωρεῖ τόν θάνατο ὡς τήν μετάβαση στήν οὐράνια Ἐκκλησία καί τήν συνάντηση μέ τόν Χριστό, τήν Παναγία καί τούς Ἁγίους.

Ἄλλοι διακρίνονται ἀπό ἕναν «ναρκισσιστικό παλληκαρισμό». Ἀδιαφοροῦν γιά τούς κινδύνους πού ὑπάρχουν νά τελειώση κανείς τήν ζωή του μέ τρόπο μαρτυρικό, μέ ὀδυνηρή ἀσφυξία, γιατί θεοποιοῦν τούς ἑαυτούς τους, τίς δυνάμεις τους, τά χαρίσματά τους. Αὐτό εἶναι μιά ψυχοπαθολογική κατάσταση. Φαίνεται σάν νά κάνουν μονόλογο μέ τόν ἑαυτό τους.

Ὑπάρχουν καί ἄλλοι πού ζοῦν καί τά δύο. Εἶναι ἡ λεγόμενη διπολική διαταραχή, πού σημαίνει ὅτι ζοῦν μέ διαρκεῖς ἐναλλαγές μεταξύ καταθλιπτικῶν καί μανιακῶν ἐπεισοδίων, καί αὐτοί βρίσκονται σέ χειρότερη κατάσταση.

Ἔτσι, εἶναι σημαντικό νά δοῦμε πῶς μποροῦμε νά ἀντιμετωπίσουμε τά θέματα πού σχετίζονται μέ τόν ἰό. Ἔδωσαν διάφορα ὀνόματα στόν συγκεκριμένο ἰό. Τόν εἶπαν κορωνοϊό, λόγῳ τοῦ ὅτι στήν ἐπιφάνειά του φαίνονται μερικά ἐξογκώματα ὡς κορώνα. Τόν εἶπαν covid-19. Ἕνας ἁγιορείτης μοῦ εἶπε ὅτι ἐμεῖς τόν ὀνομάσαμε «ἰό ἡσυχαστή». Γιατί; Ἀπό τά ἀποτελέσματα πού δημιουργεῖ.

Μένουμε σέ μιά ἀπομόνωση, αὐτοαπομόνωση, αὐτοπεριορισμό. Αὐτό μᾶς ὁδηγεῖ στό ἐσωτερικό τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ὁ βερμπαλισμός καί ὁ ἀκτιβισμός διασπᾶ τήν προσοχή μας, τήν στρέφει πρός τά ἔξω, οἱ συνεχεῖς δραστηριότητες μᾶς κάνουν νά ξεχνοῦμε τά ἐσωτερικά, ὑπαρξιακά ζητήματα τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου, πού σχετίζονται μέ τά ἐρωτήματα γιά τό ποιό εἶναι τό νόημα τῆς ζωῆς καί τοῦ

θανάτου, ποιοί εἴμαστε, ποιός εἶναι ὁ σκοπός τῆς ζωῆς μας. Κάνουμε τραγικό μονόλογο μέ τόν ἑαυτό μας καί τώρα μᾶς δίνεται ἡ δυνατότητα νά κάνουμε λυτρωτικό διάλογο μέ τόν Θεό καί τούς ἀνθρώπους πού μᾶς περιβάλλουν.

Ἔτσι, βλέπουμε τήν οἰκογένειά μας, καταλαβαίνουμε τήν ἀξία της, μελετοῦμε, προσευχόμαστε, ζοῦμε τό «ἔνδον βλέπε», εἰσερχόμαστε τό «ταμιεῖό μας», πού λέγει ὁ Χριστός, στήν καρδιά μας, βλέπουμε ὅτι δέν ἀπολυτοποιεῖται ἡ βιολογική ζωή. Καί αὐτό εἶναι μεγάλη ὠφέλεια, ἀφοῦ «νοῦς ἀποστάς τοῦ Θεοῦ ἤ δαιμονιώδης γίνεται ἤ κτηνώδης». Ὁ νοῦς ἔρχεται στόν χῶρο του. Βλέπουμε τά λάθη μας καί τήν προοπτική μας.

Καί ὕστερα ἀπ' ὅλα αὐτά ἀφήνουμε τόν ἑαυτό μας στήν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ καί στά χέρια τῶν ἰατρῶν καί τοῦ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ, ἀφοῦ δέν εἴμαστε ἀθάνατοι πάνω στήν γῆ. Πράγματι εἶναι ἄφρων «ὁ μή γνούς ὅτι ζωῆς μέτρα παρά μόνῳ τῷ Θεῷ καί οὐκ αὐτός τις ἕκαστος ἑαυτῷ ὁριστής τῆς ζωῆς» (ἱερός Θεοφύλακτος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδος).

5. Ἡ ὑπαρξιακή ψυχολογία καί ὑπαρξιακή φιλοσοφία

Στόν δυτικό χῶρο ὡς ἀντίδραση πρός τόν διαφωτισμό πού ταύτιζε τήν ὕπαρξη μέ τίς λειτουργίες τοῦ ἐγκεφάλου, ἀναπτύχθηκε ἡ ὑπαρξιακή ψυχολογία καί στήν συνέχεια ἡ ὑπαρξιακή φιλοσοφία.

Ἐκφραστής τῆς ὑπαρξιακῆς ψυχολογίας εἶναι ὁ Βίκτωρ Φράνκλ, μαθητής τοῦ Φρόϋντ, ὁ ὁποῖος περιγράφοντας τίς τραγικές καταστάσεις στίς ὁποῖες βρίσκεται ὁ ἄνθρωπος, θεωρεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀπό τήν φύση του εἶναι ἕνα τραγικό ὄν, ἀλλά τό μεγαλεῖο του φαίνεται στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖον ἀντιμετωπίζει τά τραγικά γεγονότα. Ἐπανειλημμένως στά κείμενά του κάνει λόγο γιά τήν τραγική τριάδα, πού εἶναι ἡ ἐνοχή, ὁ πόνος καί ὁ θάνατος.

Πρόκειται γιά τρία μεγάλα τραγικά γεγονότα γιά τόν ἄνθρωπο, τά ὁποῖα πρέπει νά ἀντιμετωπίση στήν ζωή του καί τά ὁποῖα δέν πρέπει νά συσκοτίση ὁ γιατρός του. Ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά ἀποφύγη τήν τραγική αὐτή τριάδα, γιατί εἶναι ὅλη ἡ ζωή του, δηλαδή συνδέεται μέ τήν ὕπαρξή του. Μάλιστα, ἡ προσπάθεια νά ἀρνηθοῦν αὐτά τά ὑπαρξιακά γεγονότα συνιστᾶ μιά νεύρωση τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως γράφει: «Ὅσο πιό πολύ ὁ νευρωτικός προσπαθεῖ νά τ' ἀρνηθῆ, τόσο θά μπερδευτεῖ μ' ἕνα ἐπιπρόσθετο πόνο».

Μάλιστα, στό σημαντικό βιβλίο του μέ τίτλο «Ἀναζητώντας νόημα ζωῆς καί ἐλευθερίας σ' ἕνα στρατόπεδο συγκεντρώσεως», ἐννοώντας στά στρατόπεδα τοῦ Ἄουσβιτς καί τοῦ Νταχάου, ὅπου βρέθηκε καί ὁ ἴδιος τρία ὁλόκληρα χρόνια κρατούμενος, γράφει, μεταξύ τῶν ἄλλων, ὅτι ἔβλεπε μερικούς συντρόφους του νά

συμπεριφέρονται σάν κτήνη καί ἄλλους σάν ἅγιοι. Σέ κάποιο σημεῖο περιγράφει ὅτι στό σακκάκι ἑνός ἀνθρώπου πού μόλις εἶχε μπεῖ στούς θαλάμους ἀερίων, βρῆκε τήν προσευχή πού ὡς Ἑβραῖος ἔπρεπε νά λέη καθημερινά στόν Θεό.

Καί γράφει χαρακτηριστικά: «Τί εἶναι λοιπόν ὁ ἄνθρωπος; Ξαναρωτᾶμε. Εἶναι ἕνα ὄν πού διαρκῶς ἀποφασίζει τί εἶναι. Ἕνα ὄν πού ἐξίσου κατέχει τή δυνατότητα νά κατεβαίνει στό ἐπίπεδο ἑνός ζώου ἤ ν' ἀναβαίνει τά σκαλοπάτια τῆς ἁγιοσύνης. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνα ὄν πού τέλος – τέλος ἀνακάλυψε τούς θαλάμους ἀερίων, ἀλλά τήν ἴδια στιγμή εἶναι αὐτός ὁ ἴδιος πού μπῆκε σ' αὐτούς τούς ἴδιους θαλάμους μέ τό κεφάλι ψηλά καί μέ τό "πάτερ ἡμῶν" ἤ τήν ἑβραϊκή προσευχή τοῦ θανάτου στά χείλη».

Ὁ Ἴρβιν Γιάλομ, πού εἶναι ἕνας ἐκπρόσωπος τῆς ὑπαρξιακῆς ψυχολογίας καί ὑπαρξιακῆς ψυχανάλυσης, προσπαθεῖ, καί τό κατορθώνει, στό βιβλίο του μέ τίτλο «Ὅταν ἔκλαψε ὁ Νίτσε», νά συνδέση τήν ὑπαρξιακή ψυχολογία τοῦ Βίκτορ Φράνκλ, μέ τήν ὑπαρξιακή φιλοσοφία τοῦ Νίτσε, ὡς τήν ἀναζήτηση νοήματος γιά τήν ζωή. Αὐτό τό κάνει στήν συνάντηση, πού δέν ἔγινε ποτέ, ἀλλά τήν δημιούργησε ὁ Γιάλομ, μεταξύ τοῦ Μπρόϊερ, διδασκάλου τοῦ Φρόϋντ καί τοῦ Νίτσε. Στήν τεχνική αὐτή συζήτηση πού γίνεται μεταξύ τους, ὁ καθένας προσπαθεῖ νά ὠφεληθῆ ἀπό τίς ἀπόψεις τοῦ ἄλλου, πράγμα πού δείχνει ὅτι ἡ λογικοκρατική ἀντίληψη τῆς ζωῆς καί ἡ ἐπιπεδοποίησή της ἐξουδετερώνει τόν ἄνθρωπο ὡς ὕπαρξη πού ἀναζητᾶ νόημα ζωῆς, θέλει νά βρῆ τό νόημα τῆς ἡδονῆς καί τῆς ὀδύνης, ἀλλά καί τό νόημα τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου.

Αὐτά τά φοβερά ὑπαρξιακά ζητήματα ἀναφύονται σέ περιπτώσεις πού ὁ ἄνθρωπος χάνει τά ἐξωτερικά στηρίγματα καί βρίσκεται ἀντιμέτωπος μέ τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του.

Ὁ Γερμανός φιλόσοφος Χάϊντεγκερ θά ὁμιλήση γιά δύο τρόπους ζωῆς, ἤτοι τόν «καθημερινό τρόπο ὕπαρξης» καί τόν «ὀντολογικό τρόπο ὕπαρξης». Ὁ Γιάλομ ἀναφερόμενος σέ αὐτούς τούς δύο τρόπους ζωῆς γράφει ὅτι μέ τόν «καθημερινό τρόπο ὕπαρξης» μᾶς ἀναλώνουν καί περισποῦν τά πράγματα πού μᾶς περιβάλλουν καί «εἴμαστε γεμάτοι θαυμασμό γιά τό πῶς εἶναι τά πράγματα στόν κόσμο». Καί μέ τόν «ὀντολογικό τρόπο ὕπαρξης» ἡ προσοχή μας εἶναι στραμμένη στήν ἴδια τήν ὕπαρξή μας καί ὄχι στά πράγματα.

Γι' αὐτό οἱ φιλόσοφοι ὁμιλοῦν γιά τίς «ὁριακές ἐμπειρίες» πού μᾶς «ταρακουνοῦν» γιά νά βγοῦμε «ἀπό τήν καθημερινότητα» καί νά προσηλώσουμε τήν προσοχή μας στήν ἴδια τήν «ὕπαρξη». Μεταξύ αὐτῶν τῶν «ὁριακῶν ἐμπειριῶν», ἡ «πιό ἰσχυρή» «εἶναι νά ἔλθεις ἀντιμέτωπος μέ τόν ἴδιο σου τόν θάνατο».

Ἀκόμη τέτοιες «ὁριακές ἐμπειρίες» πού ἀλλάζουν τήν προοπτική τῆς ζωῆς μας εἶναι καί τό πένθος, ἡ ἐπεξεργασία τοῦ θανάτου κάποιου ἄλλου». Ὅταν μάλιστα ἀντιμετωπίζουμε τόν θάνατο τοῦ ἄλλου, ἐρχόμαστε ἀντιμέτωποι μέ τόν δικό μας θάνατο καί αὐτό προκαλεῖ ὀδύνη.

Ὅλα αὐτά μᾶς δείχνουν τήν μεγάλη ἀξία τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας ὡς ἀσκήσεως, μυστηριακῆς καί ἡσυχαστικῆς ζωῆς πού μᾶς μαθαίνει νά ἀντιμετωπίζουμε τά πράγματα στό βάθος τους καί νά ἀπομακρυνόμαστε ἀπό τήν τραγικότητα τῆς ἐπιφάνειας, νά ἐρχόμαστε σέ ἐπικοινωνία μέ τόν Θεό καί τούς ἀδελφούς μας, καί ὄχι ἁπλῶς νά παρατείνεται ἡ ζωή, ἀλλά νά ὑπερβαίνεται ὁ θάνατος ἐν Χριστῷ. Αὐτή εἶναι ἡ πραγματική ἐλπίδα.

6. Ἱερός θεσμός καί χάρισμα

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί κοινωνία θεώσεως. Πρόκειται γιά μιά χαρισματική κοινωνία πού ἔχει σχέση μέ τήν Πεντηκοστή.

Ἐπειδή στήν πορεία τοῦ χρόνου δημιουργήθηκαν διάφορα προβλήματα διοίκησης, γι’ αὐτό οἱ Τοπικές καί Οἰκουμενικές Σύνοδοι καθόρισαν τό πῶς διοικεῖται ἡ Ἐκκλησία. Ἔτσι, ἀναπτύχθηκε ὁ ἱερός θεσμός τῆς Ἐκκλησίας, μέσα στόν ὁποῖον ζοῦν οἱ πραγματικοί χαρισματοῦχοι καί τό Ἅγιον Πνεῦμα «ὅλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας», πού σημαίνει ὅτι συνδέεται στενά ὁ ἱερός θεσμός τῆς Ἐκκλησίας μέ τά χαρίσματα τῶν μελῶν της, ὅπως τά περιγράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν πρός Ἐφεσίους Ἐπιστολή του.

Ὁ καθηγητής τῆς Δογματικῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης κ. Βασίλειος Τσίγκος σέ σημαντικό βιβλίο του μέ θέμα «Χάρισμα καί θεσμός», μελετᾶ τήν ζωή καί τήν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, πάνω σέ αὐτό τό θέμα, ἀφοῦ ἔζησε σέ μιά κρίσιμη περίοδο κατά τήν ὁποίαν πράγματι ὑπῆρξε μιά σύγχυση καί ἀνταγωνιστικότητα μεταξύ χαρίσματος καί θεσμοῦ, καί ὁ ἴδιος προσπαθοῦσε νά τά διαφυλάσση αὐτά ἑνωμένα.

Στούς Πατέρες παρατηρεῖται, ὅπως γράφει ὁ κ. Καθηγητής, μιά «ἁρμονική, ἄρρηκτη καί ὀργανική σχέση ἀνάμεσα στά χαρίσματα καί τούς θεσμούς, ὅπως καί στήν θεσμική καί χαρισματική διάσταση τῆς Ἐκκλησίας».

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καί μετά τήν ἄδικη καταδίκη του ἀπό τήν Σύνοδο στήν Δρῦ «συνιστοῦσε στούς ἀρχιερεῖς, τούς κληρικούς καί τούς λαϊκούς, οἱ ὁποῖοι τόν στήριζαν, νά ὑπακούσουν καί νά δεχθοῦν τίς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου, παρά τό γεγονός ὅτι ἦταν ἐμφανῶς ἄδικες γιά τόν ἴδιο. Ὡς ἀληθινό ποιμένα τόν ἀπασχολοῦσε ἕνα καί μοναδικό ζήτημα, καί αὐτό

ἦταν ἡ διαφύλαξη σχίσματος καί διαίρεσης. “Εὔξασθε, ἀδελφοί, καί εἰ φιλεῖτε τόν Χριστόν, ἐμοῦ ἕνεκεν μή τις ἀπολείπει τήν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν”. Προτρέπει δέ τούς φίλους του πάλιν καί πολλάκις “τάς Ἐκκλησίας ὑμῶν μή ἀφῆτε”».

Ἔτσι, κατά τόν καθηγητή Βασίλειο Τσίγκο «ὁ σύνδεσμος καί ἡ συνύπαρξη θεσμοῦ καί χαρίσματος σημαίνουν ὅτι, ἐντός τῆς ζωῆς τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητας, δέν μπορεῖ νά νοηθεῖ, νά ἀναπτυχθεῖ ἤ νά λειτουργήσει κανείς θεσμός ἀνεξάρτητος ἀπό τά χαρίσματα τῶν μελῶν της, οὔτε βεβαίως ἐγκρίνεται καί ὁποιαδήποτε χαρισματική ἔκφανση χωρίς τήν ἀπαραίτητη θεσμική της ὑπόσταση».

Βεβαίως, κατά καιρούς καί στήν ἐποχή μας γίνονται αὐτονομήσεις-ὑπερεκτιμή-σεις. Ἄλλοι ὑπερεκτιμοῦν τόν ἐξωτερικό θεσμό, τόν τρόπο διοικήσεως, καί ἄλλοι ὑπερεκτιμοῦν τά διάφορα χαρί-σματα τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅμως, δέν μπορεῖ νά ὑπάρξη ἀληθινός θεσμός τῆς Ἐκκλησίας, παραγνωρί-ζοντας τούς χαρισματούχους, οὔτε μποροῦν νά ὑπάρξουν χαρισματοῦχοι πού παραγνωρίζουν τόν θεσμό τῆς Ἐκκλησίας. Οὔτε ἐν ὀνόματι τοῦ θεσμοῦ ἀπορρίπτουμε τά χαρίσματα τῶν μελῶν, ὅταν λειτουργοῦν κανονικά, οὔτε ἐν ὀνόματι τῶν χαρισμάτων ἀπορρίπτουμε τόν θεσμό τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν ὑπάρχουν μερικοί πού ἀπορρίπτουν ἕνα ἀπό τά δύο, αὐτοί ζοῦν τήν ἐκκοσμίκευση. Φυσικά μερικές ἐξαιρέσεις ἐπιβεβαιώνουν τόν κανόνα.

Συνεχῶς πρέπει νά ἀγωνιζόμαστε γιά τήν ἑνό-τητα μεταξύ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν χαρισμάτων τῶν μελῶν της, ὅπως τό ἀναλύει θαυμάσια ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης στό σύγγραμμά του «Περί ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας», καί ὄχι γιά τήν διάσπασή τους. Αὐτό συνιστᾶ τό περίφημο «ἐκκλησιαστικό φρόνημα», πού κινεῖται πέρα ἀπό τήν θεσμική ὀργάνωση τοῦ Βατικανοῦ καί τήν αὐτονομία τῶν ποικίλων προτεσταντικῶν ὁμάδων.

Πάντως, σέ περίοδο συγχύσεως καί κρίσεως παραμένουμε ταπεινά στόν ἱερό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας, προσευχόμενοι στόν Θεό γιά τήν ὑπέρβαση τῶν κρίσεων.

7. Ἡ θεία Μετάληψη

Διάφοροι «διαμορφωτές τῆς κοινῆς γνώμης» συχ-νά-πυκνά, ἀναφέρονται στό Μυστήριο τῆς θείας Κοινω-νίας μέ ἕναν πρόχειρο κοινωνιολογικό τρόπο. Ἐνῶ τούς ἔχει λεχθῆ κατά κόρον ἀπό «εἰδικούς ἐπιστήμονες» ὅτι τό Μυστήριο τῆς θείας Μεταλήψεως εἶναι θεολογικό θέμα, ὅτι ὁ Παγκόσμιος Ὀργανισμός Ὑγείας ἔχει ἀποφανθῆ ὅτι ὁ ἰός δέν μεταδίδεται διά τῆς καταπόσεως, ἀλλά διά τῆς εἰσπνοῆς, ἐκεῖνοι συνεχίζουν νά ἐπιμένουν καί νά ρωτοῦν ἄν μεταδίδεται ὁ ἰός μέ τήν θεία Κοι-νωνία. Ἔχουν μιά νευρωτική ἐμμονή μέ τό θέμα αὐτό, ἐνῶ δέν ἔχουν λύσει τά ἄλλα μεγάλα προβλήματα πού σχετίζονται μέ τήν πανδημία αὐτήν καί σχετίζονται

μέ τήν γενική κατάσταση τῆς κοινωνίας καί μέ τό Ἐθνικό Σύστημα Ὑγείας.

Ἐπειδή, ἐμεῖς πού ἔχουμε λόγο ἀπόλυτο στό θέμα αὐτό καί μιά πείρα εἴκοσι ἑνός αἰώνων, τονίζουμε σέ ὅλους τούς τόνους ὅτι εἶναι «κόκκινη γραμμή» γιά τήν Ἐκκλησία τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας καί τῆς θείας Μεταλήψεως, ἐν τούτοις θέλω νά ὑπενθυμίσω ἕνα τροπάριο πού ψάλλουμε ὅταν κοινω-νοῦμε τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ:

«Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ σήμερον Υἱέ Θεοῦ κοινωνόν με παράλαβε. Οὐ μή γάρ τοῖς ἐχθροῖς σου τό μυστήριον εἴπω, οὐ φίλημά σοι δώσω καθάπερ ὁ Ἰούδας, ἀλλ' ὡς ληστής ὁμολογῶ σοι, μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ Βασι-λείᾳ Σου».

Τό τροπάριο αὐτό εἶναι ἡ πλέον κατάλληλη ἀπάντηση σέ ὅλους πού ἀσχολοῦνται μέ τό θέμα αὐτό. Τό δεῖπνον εἶναι «μυστικό», κινεῖται ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς λογικῆς, εἶναι κατ' ἐξοχήν ἐμπειρικό, γιά τό ὁποῖο μποροῦν νά ὁμιλοῦν οἱ «εἰδικοί», δηλαδή τά ζωντανά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, καί οἱ ἅγιοι. Εἶναι «μυστήριο» πού δέν θά τό ἀναλύσουμε μέ λογικά ἐπιχειρήματα στούς «ἐχθρούς» τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν νά τό διερευνήσουν μέσα ἀπό συλλο-γισμούς, ὅμως στό βάθος κρύβουν τήν ἀπιστία καί ἀθεΐα τους. Ἴσως σέ αὐτούς ἡ καλύτερη ἀπάντηση εἶναι ἡ συμπεριφορά τοῦ Χριστοῦ μπροστά στόν Ἡρώδη, δηλαδή ἡ μεγαλειώδης σιωπή. Ἀλλά καί ἐμεῖς οἱ πιστοί πού πλησιάζουμε αὐτό τό μυστήριο πρέπει νά προσέχουμε νά μή δώσουμε φίλημα προδοτικό, ὅπως ὁ Ἰούδας κατά τήν στιγμή τῆς συλλή-ψεως τοῦ Χριστοῦ. Μόνον μέσα ἀπό τήν ὁμολογία τοῦ ληστοῦ, πού θεολόγησε πάνω στόν σταυρό ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ὁ βασιλεύς τῆς δόξης καί μετανοεῖ, μπορεῖ κανείς νά προσεγ-γίση τό μεγάλο αὐτό μυστήριο.

Πέρα ἀπό τήν θεολογία αὐτοῦ τοῦ ὕμνου πού δείχνει τόν τρόπο τῆς «ἀντιλογίας» καί τῆς ὁμολογίας μας πρός τούς ἐχ-θρούς τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μέ τούς λόγους τοῦ Χριστοῦ «μή δῶτε τό ἅγιον τοῖς κυσί μηδέ βάλητε τούς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων» (Ματθ. ζ΄, 6), νομίζω ἐπαρκής ἀπάντηση εἶναι ἡ ἴδια ἡ λει-τουρ-γική πράξη.

Σέ μιά κρίσιμη στιγμή τῆς θείας Λειτουργίας ὁ λειτουργός Κληρικός ὑψώνει τόν ἅγιον ἄρτον, δηλαδή τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί ἐκφωνεῖ εἰς ἐπήκοον πάντων: «Τά ἅγια τοῖς ἁγίοις». Μέ αὐτήν τήν πράξη λέγει ὅτι αὐτά πού κρατᾶ στά χέρια του εἶναι ἅγια καί δίνονται μόνον στούς ἁγίους, καί ὁ λαός ἀπαντᾶ: «Εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός». Τελικά, ἅγιοι εἶναι καί ὅσοι πιστεύουν στόν Χριστό, τηροῦν τίς ἐντολές Του, ζοῦν ἐν μετανοίᾳ, δηλαδή αὐτούς πού προσκαλεῖ ὁ Λει-τουργός: «Μετά φόβου Θεοῦ, πίστεως καί ἀγά-πης προσέλθετε».

Αὐτοί γνωρίζουν τό μυστήριο, αὐτοί εἶναι φίλοι τοῦ Χριστοῦ, αὐτοί ἔχουν τίς προϋποθέσεις νά κοινω-νήσουν τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Οἱ ἄλλοι πού κρίνουν λογικά τά πράγματα καί προσέρχονται ἀπροϋπό-θετα στό μεγάλο αὐτό μυστήριο εἶναι «ἐχθροί τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χρι-στοῦ» (Φιλιπ. γ΄ 18).

Αὐτοί εἶναι ἑπτά «ξηροί καρποί» τῆς ἐποχῆς τοῦ κορω-νοϊοῦ, πού προσφέρονται συνοδευόμενοι μέ ὀλίγον οἶνον θεολογικόν γιά προβληματισμό καί παράκληση προσευχῆς.